

Heidi Wirilander

Kansalaisvaikuttamisen nykytila ja tulevaisuus kulttuuriympäristö- ja kulttuuriperintöperintökysymyksissä

Kansalaisyhteiskunnan tutkimuksen seura järjesti Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin ja Mikkelin ammattikorkeakoulun kanssa Valtakunnalliset kansalaisyhteiskunnan tutkimus- ja kehittämispäivät (Kantu 13) Mikkelissä 14.–15.2.2013. Vuoden 2013 tutkimus- ja kehittämispäivien teemana oli ”Kansalaisvaikuttamisen nykytila ja tulevaisuus”. Kantu 13 -päiville oli koottu työryhmä, joka kartoitti yhdeksän alustuksen välityksellä kulttuuriympäristöä ja kulttuuriperintöä kansalaisyhteiskunnan ja -vaikuttamisen näkökulmasta. Työryhmän puheenjohtajana toimii taidekasvatuksen professori Pauline von Bonsdorff ja sihteerinä artikkelin kirjoittaja.

Ympäristöön ja Kulttuuriperintöön liittyvät kansalaisoikeudet ja -velvollisuudet on kirjattu Suomen perustuslakiin. – Kaikilla on vastuu ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä, mutta yksiselitteisen selvää ei ole kenellä on oikeus osallistua kulttuuriympäristön ja -perinnön määrittämiseen ja muokkaamiseen. Museo- ja ympäristöviranomaisilla on perinteisesti ollut päävastuu kulttuuriympäristön ja -perinnön määrittelystä ja sisällöllisestä tulkitsemisesta. – Kansalaisten osana on ollut kansalaistotelevaisuuden osoittaminen viranomaisvoimin valittujen ja tulkittujen kohteiden vaalimistyössä. Voivatko länsimaisten yhteiskuntien viranomaiset odottaa, että kulttuuriympäristöä ja -perintöä koskevista kysymyksistä ei käydä avointa keskustelua 2010-luvulla?

Avoin yhteiskunnallinen vuoropuhelu ja kansalaisvaikuttaminen ovat tämän päivän Suomessa todellisuutta kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Valmiiksi määriteltujen ja saneltujen totuuksien aikakaudesta on siirrytty yhteiskuntaan, jossa kaikki kysymykset on mahdollista nostaa julkiseen kansalaiskeskusteluun yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi. Jos ihmisten odotetaan ottavan vastuuta asuinympäristöstään ja maansa kulttuuriperinnöstä, heidän on myös oltava osallisia kulttuuriperinnön määrittämisen ja sisällöllisen tulkitsemisen prosessista. Voiko sitoutunutta vastuun ottamista olla ilman osallisuuden kokemusta? – Mielestäni ei, osallisuus luo edellytyksen sitoutumiselle ja vastuun tuntemiselle.

Kansalaisyhteiskunnan monimuotoinen kulttuuriympäristö ja -perintö -työryhmä

Kantu 13 -päivät Mikkelissä 14.–15.2.2013 keräsivät yli 250 osanottajaa muun muassa kunnista, tutkimuslaitoksista, yliopistoista ja kansalaisjärjestöistä. Osallistujat edustivat toimihenkilöitä, virkamiehiä, tutkijoita, opiskelijoita ja kansalaisaktiiveja. Kantu 13 -päiville oli koottu 12 työryhmää.

Kansalaisyhteiskunnan monimuotoinen kulttuuriympäristö ja -perintö työryhmän työskentelyyn osallistui 20 henkilöä kahden päivän aikana. Yhdeksän alustusesitelmän välityksellä porauduttiin

suomalaisiin kulttuuriympäristön ja -perinnön kysymyksiin kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta. Työryhmässä käytiin vilkasta keskustelua pidettyjen alustusesitelmien pohjalta.

Ajatus Kansalaisyhteiskunnan monimuotoinen kulttuuriympäristö ja -perintö -työryhmästä lähti liikkeelle professori Pauline von Bonsdorffin ja artikkelin kirjoittajan käymistä keskusteluista demokratiakysymyksistä kulttuuriperintöprosessissa. Työryhmän sisällöllisistä teemoista käytiin sähköpostikirjeenvaihtoa muun muassa Suomen kulttuuriperintökasvatuksen seuran ja Keski-Suomen museon työntekijöiden kanssa. Käyty dialogi vaikutti osaltaan työryhmän sisällöllisiin painotuksiin. Työryhmä pyrki nostamaan kulttuuriympäristö- ja kulttuuriperintötutkimuksen tieteelliseen keskusteluun muun muassa seuraavat kysymykset:

- Kenelle kuuluu osallisuus kulttuuriympäristöön ja kulttuuriperintöön?
- Millainen kulttuuriperintö on "kansallista" globalisoituvassa maailmassa?
- Kenellä on oikeus tulkita ja muokata suomalaista kulttuuriperintöä?
- Millä keinoin kansalaiset voivat olla tuottamassa kulttuuriympäristöä ja -perintöä materiaalisesti ja tulkinnallisesti?
- Mitkä ovat kansalaisvaikuttamisen mahdollisuudet ja väylät kulttuuriperintöprosessissa?

Työryhmälustukset

Kansalaisyhteiskunnan monimuotoinen kulttuuriympäristö ja -perintö -työryhmän alustusesitelmät käsittelivät monipuolisesti ympäristön ja kulttuuriperinnön kansallista ja kansainvälistä tasoa rakennussuojelun kautta aineettomaan kulttuuriperintöön. Alustusesitelmien välityksellä muodostui monipuolinen kuva kansalaisaktivismista ja -vaikuttamisesta kulttuuriympäristön ja perinnön alueella.

Professori Pauline von Bonsdorff avasi työryhmätyöskentelyn puheenvuorollaan. Osastonjohtaja Mikko Härö Museoviraston Kulttuuriympäristön suojelu -osastolta käsitteli puheenvuorossaan Suomen Kulttuuriympäristöstrategiaa (2012–2013), kansalaisyhteiskuntaa ja Faron puiteyleissopimusta. Suunnittelija Laura Puolamäki Turun yliopistosta esitelmöi Lasten toimijuudesta kulttuuriympäristössä teemalla osallisina vai asiantuntijoina.

Arkkitehti Jonas Malmberg Alvar Aalto -museosta tarkasteli kansalaisvaikuttamisen kohteita toisen maailmansodan jälkeisen rakennuskannan säilymisessä. Asiantuntija-assistentti FL Leena Hangasmaa Mikkelin seudun kulttuuriperintöohjelma -hankkeesta tarkasteli alustuspuheenvuorossaan Mikkelin seudun kulttuuriperintöohjelmaa, joka on toteutettu kuntalaisten ja asiantuntijoiden välisessä vuorovaikutuksessa. Projektipäällikkö Tanja Oksa Jyväskylän kaupunkisuunnittelusta esitteli Jyväskylän Kankaan paperitehdasalueen muutosprosessia, joka käynnistyi vuonna 2010 osallistavan kaupunkisuunnittelun alueellisena pilottihankkeena.

Erikoissuunnittelija Minttu Perttula Metsähallituksen luontopalveluista esitteli puheenvuorossaan kansallista kulttuuriperintöä ja ihmisten aktiivista osallistumista Metsähallituksen hallinnoimissa kansallispuistoissa ja suojelukohteissa. Amanuessi Suvi Hänninen Keski-Suomen museosta kertoi Jyväskylässä vuosina 2011 ja 2012 toteutetusta ”Kadonneen Tourulan muistot” -tallennushankkeesta. Hankkeessa tallennettiin 1970–80-luvuilla rakennuskannaltaan puretun ja uudelleen kaavoitetun Tourulan kaupunginosan menneisyyttä. Tutkija, MMM, YTT Katri Karkisen alustusesitelmän aiheena oli ”Internet -ajan sukututkimus”, jossa henkilöhistoriat nähdään kulttuuriperintönä ja sukuun henkilöt tutkimuksen raaka-aineena matkalla identiteettiin ja yhteisöllisyyteen. Omassa alustuspuheenvuorossani tarkastelin kansalaisaktivismia

kulttuuriperintökatastrofien jälkihoitotyössä kahden onnettomuuden näkökulmasta: Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tuhopolton ja Valvillan tehdasmuseon arkiston tulipalon.

Lopuksi

Monen työryhmätyöskentelyyn osallistuneen toiveena oli, että vastaava avoin ja ennakkoluuloton keskustelu kulttuuriympäristö- ja kulttuuriperintökysymyksistä voisi jatkua Suomessa. Ympäristön ja kulttuuriperinnön kysymysten tuominen uuteen toimintaympäristöön, tämän päivän yhteiskunnan ja kansalaisyhteiskunnan tutkimuksen alueelle, toi uudenlaista raikkautta ja virettä työryhmässä käytyyn keskusteluun.

Tahdon omalta osaltani kiittää kaikkia työryhmätyöskentelyyn osallistuneita antoisasta keskustelusta. Kansalaisyhteiskunnan monimuotoinen kulttuuriympäristö ja -perintö -työryhmän kuvaus, ohjelma ja alustusesitelmien tiivistelmät löytyvät osoitteesta: <http://www.kytseura.fi/tr10-kulttuuriymparisto>

Kirjoittaja on on helsinkiläinen konservointialan yrittäjä ja museologian tohtoriopiskelija. Hän on suorittanut EVTEK Muotoiluinstituutissa tekstiilikonservaattori AMK -tutkinnon vuonna 2004, konservaattori YAMK -tutkinnon vuonna 2008 sekä Jyväskylän yliopistossa vuonna 2010 FM -tutkinnon pääaineenaan museologia. Wirilander on syksystä 2010 alkaen tehnyt Jyväskylän yliopiston Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksella museologian väitöstutkimusta kulttuuriperintökokoelmien suojele-, pelastus-, evakuointi- ja jälkihoitotyöstä onnettomuustilanteissa.

